

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนธรรมชุมชน

“โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

Community-Based Tourism Management Case Study “Palm Paddy Sea”

Community Cultural Way. Sa-Ting Phra District, Songkhla Province

อุไรวรรณ สุภานิตย์¹

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
จังหวัดสงขลา 90000

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนธรรมชุมชน “โหนด นา เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร สัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้แบบสัมภาษณ์และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา เสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอในรูปแบบตาราง พบว่าชุมชนการท่องเที่ยววิถี “โหนด นา เล” มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการพัฒนาทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมภายในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุม เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรค พบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตชุมชน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

Abstract

The purpose of this research was to study community-based tourism management case study “Palm Paddy Sea” cultural way community Sa-Ting Phra district Songkhla province. The study was conducted by data collection, interview people who involved in tourism management and tourists who traveled to the communities using questionnaire with 5 rating scales estimation. The data was analyzed according to the content and presented by descriptive analysis and tables.

The study found that “Palm Paddy Sea” cultural way community has the potential to support eco-tourism. The tourism development of both natural and cultural resources within the communities encourage for being learning sources about community way and folk wisdom The community has participated in the development and wants to join in tourism management meetings with the Sub-district Administrative Organization. In addition, the community requires that a community representative must have a chance to present ideas in a meeting in order to be developed in the same way. The guidelines for tourism development need to have cooperation from involved organizations, in order to develop tourist attractions, tourism facilities and promotions.

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนา

Keywords : the community participation, development

1. บทนำ

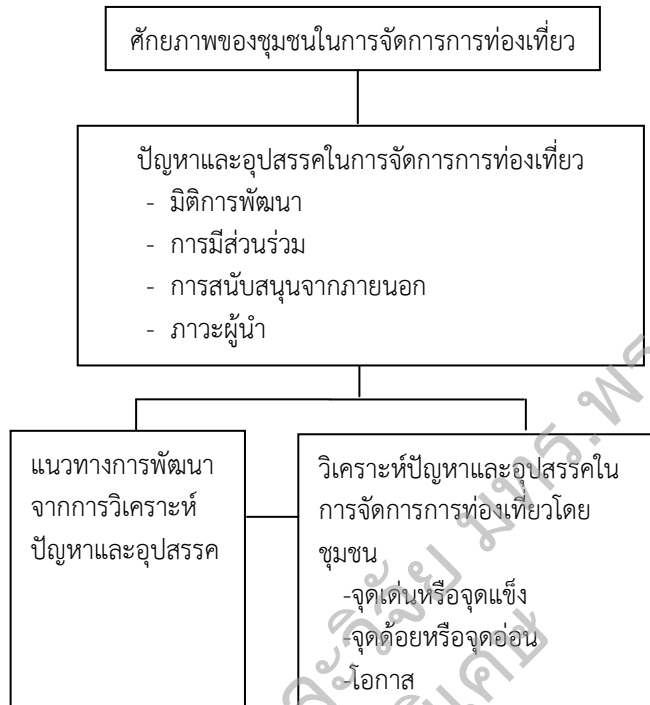
สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทั้งภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเล ประกอบกับความร่ำรวยทางประวัติศาสตร์ในเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ต่างกันไปและความเป็นท้องถิ่นของชุมชนแต่ละชุมชนทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมของชุมชนมีความหลากหลาย มีความดึงดูดใจและมีเสน่ห์ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว จากพื้นฐานของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ทำให้ชุมชนสามารถที่จะจัดการและกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ การเดินป่า ล่องแก่ง พายเรือ แคมป์ปิ้ง ชีจักกรยาน ดูนก รวมถึงการเยี่ยมชมและร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ศิลปและประวัติศาสตร์สังคม หรือมีการชมการแสดงพื้นบ้านทั้งรูปแบบของการละเล่น การฟ้อนรำ ที่ดำเนินการและจัดแสดงโดยคนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็มีกิจกรรมเสริมเพื่อศึกษาและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ในพื้นที่เรียบฝั่งทะเลสาบสงขลาแหล่งลุ่มน้ำเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของทรัพยากร มีความผสมผสานทรัพยากรทางบกและทางทะเลเข้าด้วยกัน มีการตั้งถิ่นฐานรอบ ๆ ฝั่งทะเลสาบมาตั้งแต่อดีต เป็นแหล่งรวมความรู้ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาเนิ่นนาน ในเขตอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา มีชุมชนตั้งอยู่รอบ ๆ ฝั่ง และมีการจัดการการท่องเที่ยววิถีชีวิตและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนท่าหิน ชุมชนคลองรี และชุมชนคูซูด โดยแต่ละชุมชนมีลักษณะเด่นของพื้นที่ที่ต่างกันอย่างน่าสนใจ

ลักษณะของพื้นที่วัฒนธรรมวิถี โหนด- นา-เล ทั้ง 3 ตำบล มีลักษณะพื้นที่ตามที่ตั้งงานอำเภอสติงพระ [1] ได้กล่าวว่า ชุมชนท่าหิน มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีทุ่งนากว้างอยู่ติดริมทะเลสาบสงขลา อาชีพหลักของคนในชุมชนคือการทำนาข้าว ทำน้ำตาลโตนด หนาลา เลี้ยงสัตว์ ชุมชนคลองรี มีพื้นที่ด้านทิศตะวันตกขนานกับทะเลสาบสงขลา มีสภาพเป็นที่ราบต่ำ อาชีพหลักคือการทำนาข้าวและทำสวนตาลโตนด ตลอดเส้นทางของการเข้าสู่ตำบลคลองรีจะมีนาข้าวและต้นตาลโตนดตลอดเส้นทาง ชุมชนคูซูด ตั้งอยู่บริเวณทะเลสาบสงขลา ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือการทำนาข้าว การทำไร่นาสวนผสมที่เรียกว่าสวนสมรม จากลักษณะพื้นที่ของ 3 ชุมชน จะเห็นได้ถึงทรัพยากรที่มีทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา จนสามารถนำมาเชื่อมโยงเป็นวิถีโหนด-นา-เล เปิดชุมชนให้มีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ รูปแบบและกิจกรรมของแต่ละชุมชนก็มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ประชากร วิถีชีวิต ซึ่งมีการจัดกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่ยั่งยืน จากประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. สำรวจและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา
2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา

2. วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

การดำเนินงานผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานในการเขียนเค้าโครงวิจัยและเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาค้นคว้า

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา ผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนชาวบ้านและผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ แนะนำตัวและขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์หรือตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง ตรวจสอบความครบถ้วนและถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลทุกชุดทุกครั้งหลังการเก็บข้อมูลจนข้อมูลครบ และนักท่องเที่ยวจะทำการสุ่มด้วยวิธี Simple Random sampling เพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวในพื้นที่วัฒนวิถึ โหนด-นา-เล ครบทั้ง 3 ตำบล เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2554 – เมษายน 2555

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่ 3 ตำบล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ สร้างตามแนวความคิดของลิเคิร์ท โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถาม 5 ระดับ ดังนี้ 5 หมายถึงมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก 3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย และ 1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด การแปลความหมายของค่าคะแนน ผู้วิจัยกำหนดการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง นักท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง นักท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง นักท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง นักท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง นักท่องเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

2.3 ขั้นตอนการจัดกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.3.1 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์มาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2.3.2 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 2.3.1 มาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2.4 ชั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอในรูปแบบตาราง

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนธรรมวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็น คือ มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากภายนอกชุมชนและภาวะผู้นำ ซึ่งปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
-มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2.76	1.23	ปานกลาง
-การมีส่วนร่วมของชุมชน	2.69	1.17	ปานกลาง
-การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน	2.67	1.09	ปานกลาง
-ภาวะผู้นำ	2.65	1.11	ปานกลาง
รวม	2.69	1.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$) ซึ่งพิจารณารายละเอียดทั้ง 4 ด้าน พบว่า พื้นที่วัฒนธรรมวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” มีปัญหาและอุปสรรคด้านมิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 2.76$) โดยพบว่าชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคคือชุมชนมีวิถีชีวิต ความเป็นธรรมชาติและความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือมีปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X} = 2.69$) โดยพบว่าชุมชนมีปัญหาในด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมใน

การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ในระดับมากที่สุด การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ($\bar{X} = 2.67$) พบว่าชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ระดับมากที่สุด และภาวะผู้นำ ($\bar{X} = 2.65$) พบว่าชุมชนมีปัญหาและอุปสรรคด้านผู้นำชุมชนมีการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน ระดับมากที่สุด

นอกจากนี้สามารถวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้

จุดแข็ง

- ชุมชนมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ชุมชนมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการประกอบอาชีพการประมงของ 3 ตำบล เข้าด้วยกันเพื่อทำข้อตกลงในการจัดระเบียบการทำประมงและการขึ้นทะเบียนเรือ ซึ่งส่งผลต่อการประกอบอาชีพและการรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ
- ชุมชนมีความเข้มแข็งของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่เกิดจากภูมิปัญญาและการตั้งชมรมการท่องเที่ยว

จุดอ่อน

- ชุมชนไม่มีการประสานงานหรือการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจังขององค์กรภายในชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- ชุมชนมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นไปด้วยความล่าช้า เช่น เส้นทางคมนาคม จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว
- ชุมชนไม่มีการจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยววิถีชีวิตในพื้นที่ 3 ตำบล และการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่พื้นที่ให้เป็นที่ยอมรับอย่างทั่วถึง

โอกาส

- ชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรภายนอกหรือสถาบันการศึกษาในการเข้ามาพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว บูรณาการความรู้ ภูมิปัญญาชุมชน อาชีพ เพื่อให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้เต็มรูปแบบ

อุปสรรค

- การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลทำให้ชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ ไม่สามารถทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการศึกษาไว้ 3 ประเด็น คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว และการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนวัฒนธรรมวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” ชุมชนได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีความต้องการที่จะเผยแพร่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ในการพัฒนาระบบนิเวศชาวบ้านได้มีการรวมกลุ่มเพื่อเข้ามาพัฒนาสิ่งแวดล้อม จัดระบบภูมิทัศน์ภายในชุมชน โดยได้รับเงินสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐเข้ามาจัดการและยังได้สร้างเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างตำบล มีการจัดกลุ่มกิจกรรมเพื่อจัดการการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ โครงการบ่อแก๊สชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นตาลโตนด เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เป็นจุดที่ใช้ในการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สืบสานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อสืบสานวิถีชีวิตและการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นหลัง

การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว

การพัฒนาด้านการบริการการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชน วัฒนวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกได้มีการพัฒนาอยู่แล้วในระดับปานกลาง ต้องเพิ่มในด้านความปลอดภัยในด้านเส้นทางคมนาคม แสงสว่าง การจัดทำป้ายบอกทาง ป้ายบอกสถานที่สำคัญ และกลุ่มกิจกรรม ตลอดจนการจัดสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ถาวรในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้านที่พักได้มีการดำเนินการที่พักแบบโฮมสเตย์ทั้ง 3 ตำบล โดยไม่อนุญาตให้มีการสร้างที่พักแรมของเอกชนในเขตพื้นที่ มีการกำหนดอัตราค่าบริการเหมือนกันทั้ง 3 ตำบล ด้านบุคลากรนั้นได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนสู่เยาวชน มีการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด อบรมให้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้มีการอบรมให้กับสมาชิกผู้ให้บริการนำเที่ยวของชุมชน ด้านการพัฒนากิจกรรมสมาชิกกลุ่มกิจกรรมมีการถ่ายทอดการทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อนำไปสาธิตให้กับนักท่องเที่ยว

การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของวัฒนวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” สื่อส่วนใหญ่ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจะไม่หลากหลาย มีแผ่นพับ ป้าย และการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล เว็บไซต์ www.Thaitambon.com และเว็บบล็อก อื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเทศกาลและงานประเพณีของทั้งสามตำบล ซึ่งเป็นประเพณีที่ฟื้นฟูขึ้นเพื่อแสดงถึงภูมิปัญญาของชุมชน ในการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งของชุมชนคือการเสนอรูปแบบการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ โดยจัดเตรียมสื่อ เพื่อให้สามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย

4. สรุป

4.1 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

พื้นที่ตำบลท่าหิน ตำบลคูซูด และตำบลคลองรี เป็นพื้นที่ที่จัดการการท่องเที่ยวชุมชน วัฒนวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” มีสภาพพื้นที่อยู่บริเวณทะเลสาบสงขลาที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตที่เป็นปัจจัยก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมเกษตรกรรมและทำประมงพื้นบ้านในทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นอกจากนี้สภาพพื้นที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม จึงได้นำมาจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต โหนด-นา-เล สอดคล้องกับแนวคิดของชัยวุฒิ ชัยพันธ์ [2] ที่มีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักและชุมชนโดยรอบยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยว จากความสมบูรณ์ของทรัพยากรและความพร้อมด้านพื้นที่เป็นจุดเริ่มต้นให้มีการจัดแบ่งพื้นที่ในการจัดกิจกรรม มีการรวมกลุ่มกันจัดชมรมการท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 ตำบล ถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของการจัดการการท่องเที่ยว การนำชมวิถีชีวิต กลุ่มกิจกรรมอาชีพและแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ มีการอบรมบุคลากรภายในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการบริการ การนำเที่ยว การให้บริการที่พัก รวมทั้งให้บริการข้อมูลกิจกรรม โดยเน้นให้การศึกษาเรียนรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่น ด้านการจัดการชุมชนต้องการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและการสาธิตของกลุ่มอาชีพ ที่พักแรม และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วางแผนการจัดการการท่องเที่ยว แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนก็เป็นไปตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของ อภิญา กังสนารักษ์ [3] ว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ (1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่ม ร่วมค้นหา แก้ปัญหาภายในชุมชน (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทำประโยชน์ และร่วมช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน (4) มีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนี้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความต้องการที่ให้มีการสานการทำงานระหว่างชุมชน หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อ

การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนและการมีภาวะของผู้นำในการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ การวางแผนประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยว วัฒนวิถิชุมชน “โหนด-นา-เล” ให้เป็นที่รู้จัก ดังนั้นต้องพัฒนาการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมพัฒนาและติดตามผล ซึ่ง พัชรี สีโรรส [4] ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเน้นการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นเป็นตามกฎหมาย แต่กระบวนการต้องมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในด้านการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่มีผลกระทบต่อจัดการการท่องเที่ยวต้องมีการปรับกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมโดยเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในและแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนเข้าด้วยกัน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ตำบล ได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้ง 3 ตำบล ในการที่จะดำเนินการพัฒนาทั้งทางด้านแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยวและการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้ชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยเน้นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดผ่านครูภูมิปัญญาสู่เยาวชนในการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต้องมีการพัฒนาศูนย์บริการการท่องเที่ยว การคมนาคมทั้งภายในและภายนอก จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายบอกข้อมูล จัดอบรมผู้ให้บริการการท่องเที่ยว มีการติดตามและประเมินผลโดยชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [5] ที่มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ว่าองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สมาคมตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ชุมชนได้เสนอแผนการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยทำแผ่นพับ สื่อประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว จัดทำเว็บไซต์ของการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน “โหนด-นา-เล”

4.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถิชุมชน “โหนด-นา-เล” อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) หากพิจารณารายละเอียดพบว่าชุมชนเองการให้มีการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่มากที่สุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมของชุมชน อยากให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและต้องการเห็นภาวะผู้นำตามลำดับ ซึ่งรายละเอียดแต่ละด้านปรากฏดังนี้

1. มิติการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านมิติการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว พบว่าชุมชนต้องการให้มีเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางภายในชุมชนให้มีความสะดวกสบาย ปลอดภัยมากที่สุด รองลงมาคือต้องการให้ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จัดให้มีการพัฒนาทรัพยากรที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ลักษณะของที่ตั้งของชุมชนสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ ชุมชนมีศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาในอนาคตและต้องการให้มีการจัดการด้านป้ายและสัญลักษณ์บอกเส้นทางที่เข้าใจง่ายและชัดเจน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนมีการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอ โดยมีการสร้างมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและ

ด้านวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว / ผู้มาเยือน ต้องการให้มีการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยวและชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้มีการจัดการด้านความปลอดภัยภายในชุมชนและควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนหรือกิจกรรมประจำวันของชุมชนซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ในชุมชนและต้องการให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในการจัดการรูปแบบของการรวมกลุ่มหรือชมรมโดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มหรือชมรม ตลอดจนต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3. การสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนพบว่าชุมชนต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน รองลงมาคือต้องการความร่วมมือและสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

4. ภาวะผู้นำ

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนพบว่าชุมชนต้องการให้มีการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน รองลงมาคือต้องการให้ผู้นำชุมชนมีการควบคุมดูแลและประเมินผลเกี่ยวกับการบริหารและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้ผู้นำมีความสามารถในการบริหารงบประมาณเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและต้องการให้ผู้นำมีความรับผิดชอบต่อการบริหารและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และอยากให้ผู้นำเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมี จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ดังนี้

1. จุดแข็ง

ชุมชนมีความความสมบูรณ์ของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการเชื่อมโยงการประกอบอาชีพประมง 3 ตำบล เข้าด้วยกันเพื่อเป็นเครือข่าย ทำข้อตกลงร่วมกันในการทำระเบียบการทำประมงและการขึ้นทะเบียนเรือ การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มหรือชมรม

2. จุดด้อยหรือจุดอ่อน

ทั้ง 3 ชุมชนขาดการประสานงานหรือสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจังขององค์กรภายในชุมชน ยังไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่เท่าที่ควร และ ขาดการจัดทำคู่มือแนะนำเที่ยววิถีชีวิตในพื้นที่ 3 ตำบล และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้พื้นที่เป็นที่รู้จักอย่างทั่วถึง

3. โอกาส

ชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรภายนอกหรือสถาบันการศึกษาในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว และมีเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ตำบลที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ พื้นที่

4. อุปสรรค

การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา วัฒนวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ต้องมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาให้เข้า

มามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีต้องการที่จะเผยแพร่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาสถานที่ภายในชุมชนโดยคำนึงถึงระบบภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ พัฒนากลุ่มต่าง ๆ ให้เข้มแข็งขึ้นโดยสามารถเป็นจุดทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเข้ามาชมวิถีชีวิตชุมชนและสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สืบสานวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมของโบราณในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ จัดที่พักไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักในรูปแบบของโฮมสเตย์ โดยต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมอนุรักษ์การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนไม่ให้มีการสร้างที่พักแบบรีสอร์ต

2. การพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา วัฒนธรรมวิถีชุมชน “โหนด-นา-เล” ใน 3 ตำบล ต้องพัฒนาการบริการจากที่มีอยู่เดิมในการพัฒนาความปลอดภัยในการเดินทางทั้งภายในตำบลและระหว่างตำบล การจัดทำป้ายบอกทาง สถานที่ กิจกรรมและป้ายความรู้ การจัดศูนย์บริการเพื่อเป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวให้ครบทั้ง 3 ตำบล ด้านที่พัก จัดให้มีการดำเนินการในรูปแบบกรรมการมีการจัดหมุนเวียนให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก มีการจัดอาหารโดยยึดถือวิถีชีวิตชุมชนจาก 3 วิถี มีการพัฒนาบุคลากรโดยเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมสู่เยาวชน สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีการอบรมให้ความรู้กับผู้ทำหน้าที่นำเที่ยวทางเรือในการให้บริการและคำนึงถึงความปลอดภัย อบรมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และด้านฐานข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย มีการพัฒนากลุ่มกิจกรรมและอบรมความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดได้

3. การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องมีการพัฒนาสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ ในปัจจุบันสื่อส่วนใหญ่จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ และป้ายโฆษณา นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ทั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลและเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งจะมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีชีวิต โหนด-นา-เล ยังไม่เพียงพอ ต้องมีการพัฒนาให้มีเว็บไซต์ของการท่องเที่ยววิถีชีวิตโดยเฉพาะและมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน ตลอดจนมีการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำป้ายเพื่อประชาสัมพันธ์เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่ เพื่อกำหนดนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมและเพื่อให้เป็นการการท่องเที่ยววิถีชีวิตที่ยั่งยืน
2. ควรศึกษาการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและการเข้าสู่รายการท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว

5. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยที่ได้สนับสนุนโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2554 ผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์หลักสูตรสาขาวิชาการท่องเที่ยว ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาให้ลุล่วงมาด้วยดี

6. เอกสารอ้างอิง

อำเภอสทิงพระ, สำนักงาน. (ข้อมูล ออนไลน์) <http://www.sathingphrask.go.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2554
ชัยวุฒิ ชัยพันธ์. 2542. การจัดการ

การเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญา กังสนารักษ์. (ข้อมูลออนไลน์) [www.http://trat.nfe.go.th](http://trat.nfe.go.th) สืบค้นเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2554.

พัชรี สีโรส และคณะ. 2546. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร :

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.